

рових платформ, історичні зміни у способах поширення та сприйняття інформації впливають на громадську думку та політичні рішення. Важливо розуміти та аналізувати ці зміни, щоб зберегти цілісність інформаційної культури і захистити її від негативного впливу дезінформації та маніпуляцій.

Список використаних джерел

1. Слободянюк А. Психологія управління. Вінниця: ВНТУ, 2012. URL: <http://surl.li/njaro> (дата звернення: 08.04.2024).
2. Лісничка В., Омельчук В. В. Релігійна політика стародавніх і середньовічних держав. Київ: Персонал, 2017, 608 с. (Серія: Світові традиції державного управління; вип. І.) URL: <http://surl.li/stqcg> (дата звернення: 08.04.2024).
3. Ніколенко Н. Інформаційний фронт російсько-української гібридної війни. Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2022, 49 с. URL: <http://surl.li/stqch>

Анотація. Висвітлено сучасне розуміння образу війни і вплив інфосфери на ціннісні установки особистості в цифровій культурі. Простежена трансформація сприйняття воєнних конфліктів від античних поем до цифрових медіа. Вивчення цих наративів сприяє виявленню ролі війни і людини в соціальній когезії та політичних процесах, підкреслюючи значення критичного осмислення інформаційних потоків у сучасному світі.

Ключові слова: інформаційний вплив, дезінформація, інформаційна культура, медіанаратив, образ війни.

УДК: 930.25:340.13

Голуб Ірина Вячеславівна

(наук. керівник – канд. іст. наук, доцент Климова К. І.)

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, м. Київ

ТЕНДЕНЦІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОСТУПУ ДО ДОКУМЕНТІВ НАЦІОНАЛЬНОГО АРХІВНОГО ФОНДУ ТА ВИКОРИСТАННЯ АРХІВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Правові аспекти діяльності архівів, зокрема й у сфері забезпечення доступу до документів Національного архівного фонду (далі – НАФ) та використання архівної інформації, опинившись у фокусі уваги наукових студіювань, охопили широкий діапазон проблем: лібералізація та свобода доступу, правове регулювання єдиного порядку доступу, правові обмеження щодо доступу (державна таємниця, захист таємниці особистого життя, дотримання прав у сфері інтелектуальної власності), доступ до архівів спецслужб [1], режими доступу, доступ до архівних кримінальних справ, незаконний доступ до архівних документів, критерії відмови архівними установами у доступі до документації, доступ до архівних документів і забезпечення громадянських прав, розширення доступу до приватних архівних збірань, право та доступ до архівної інформації у цифрову епоху, доступ і захист даних [2], архіви й авторське право в інформаційному суспільстві [3], зарубіжний досвід і практика правового регулювання доступу до документів та їх вплив на українське архівне законодавство [4] та ін.

Однак, попри розмаїття правової тематики, тенденції правового регулювання доступу до документів НАФ та використання архівної інформації залишилися поза увагою наукових студій. У своєму повідомленні спробуємо означити тенденції в законодавстві щодо доступу та використання архівної інформації і вказати вплив основних факторів на правове регулювання цієї сфери.

Констатуємо наявність в Україні потужної правової бази, що гарантує громадянам країни, особам без громадянства та іноземцям доступ до ретроспективної інформації. Провідною тенденцією правового регулювання зазначеної сфери є модернізація законодавчих актів на основі реагування на виклики правовій системі й аналізу правозастосовної практики в архівній діяльності. Факторами впливу на вдосконалення законів на сучасному етапі можемо назвати демократизацію суспільства, розвиток правової культури й розбудову правової бази, інформатизацію та впровадження в усі сфери життєдіяльності цифрових технологій, глобалізацію й євроінтеграційні процеси в Україні. Зокрема, впровадження у 2001 р. нової редакції Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи», яка значно розширила права користувачів та захистила права особи (встановлювався єдиний порядок оформлення користувачів для користування документами за заявою і наявністю документа, який посвідчує особу; визнавалася рівність у правах доступу незалежно від громадянства; вимагалася надання архівами у письмовій формі вичерпних підстав відмови у доступі до документів; надавалося право користуватися обліковими документами, що являли собою суто внутрішню документацію архіву; встановлювалися обмежувальні строки доступу до документів НАФ, які містять конфіденційну інформацію про особу), здійснювалося під впливом рекомендації № R (2000) 13 Комітету Міністрів Ради Європи відносно європейської політики доступу до архівів [5].

Другою важливою тенденцією у правовому полі використання архівної інформації можна назвати кореляцію архівного законодавства з нормами інших законів.

З 1991 р. формувалася законодавча база, було прийнято низку законів, статті яких стосувалися доступу до архівної документації: закони України «Про реабілітацію жертв політичних репресій» (17.04.1991), «Основи законодавства про культуру» (19.02.1992), «Про інформацію» (02.10.1992), «Про авторське право та суміжні права» (23.12.1993; новий Закон України «Про авторське право та суміжні права» – 01.12.2022), «Про Національний архівний фонд та архівні установи» (24.12.1993), Конституція України (28.06.1996), Кримінальний кодекс України (05.04.2001), «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення протидії незаконному обігу архівних документів» (22.12.2006), «Про захист персональних даних» (01.06.2010), «Про доступ до публічної інформації» (13.01.2011), «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» (09.04.2015).

Так, архівний закон з першої редакції 1993 р. враховував положення Закону України «Про інформацію», який вперше унормував питання щодо права на отримання інформації. Доповнення «Кодексу України про адміністративні правопорушення» статтею 92-1 (Порушення законодавства про Національний архівний

фонд та архівні установи), в якій йшлося, окрім іншого, й про приховування документів, порушення порядку доступу до архівних документів, узгоджувалося з новою редакцією архівного закону. Відповідальність, згідно з законодавством, за приховування документів НАФ, порушення порядку доступу до них міститься у статті 42 Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» та статті 298 Кримінального кодексу України.

Після прийняття Конституції України актуалізувалося питання узгодження чинної правової бази з Основним законом. Архівне законодавство, як зазначено у статті 2 Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи», базується на Конституції України [6].

З прийняттям у 2015 р. Закону України «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» у статтю 2 архівного закону було внесено положення про регулювання питань доступу до архівної інформації репресивних органів. Положення статті 25 Закону України «Про захист персональних даних» обмежили сферу цього правового акту, бо його дія не поширювалася на відносини щодо отримання архівної інформації репресивних органів [7].

Збалансування вимог доступу й використання архівної інформації в інтересах суспільства та захисту інтересів держави, особи, суб'єктів інтелектуальної власності ми віднесемо до третьої тенденції правового регулювання доступу до архівної інформації та її використання. Архівний закон забороняє відносити до державної таємниці або інформації з обмеженим доступом інформацію про місця зберігання документів НАФ та створювати таємні архіви для зберігання таких документів (стаття 15, ч. 3). Водночас закон обмежує доступ до документів НАФ, які містять державну таємницю чи іншу інформацію з обмеженим доступом (стаття 16, ч. 3). Доступ до документів НАФ з конфіденційною інформацією про особу, що може створювати загрозу життю або недоторканності житла громадян, обмежується архівним законодавством на 75 років від часу створення документів. Раніше вказаного строку доступ до цієї інформації здійснюється у разі суспільної необхідності, з дозволу громадянина чи його спадкоємців у випадку його смерті або обмеження доступу до такої інформації заборонено законом (стаття 16, ч. 4). Архіви зберігають документи, а також твори образотворчого мистецтва (у Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України), які віднесені до об'єктів інтелектуальної власності (авторського права чи суміжних прав). Відтак правове регулювання використання архівної інформації на сучасному етапі має тенденцію до посилення захисту прав суб'єктів інтелектуальної власності.

Зарубіжна практика розширення доступу до архівів, обмеження доступу до персональних даних, посилення правових норм дотримання авторських та суміжних прав під час використання чи поширення архівної інформації, зокрема й у мережевих ресурсах, є важливими чинниками впливу на правове регулювання означених проблем в Україні.

Отже, застосування норм міжнародного права, адаптацію українського законодавства до світових стратегій і практик, гармонізацію законодавства з європейською політикою доступу до архівів назвемо ще однією тенденцією правової рег-

ламентатції питань доступу й використання архівної інформації. Архівний закон визнає застосування міжнародних норм в архівній галузі за умови існування міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (стаття 2, ч. 2). Розширення доступу до архівно-інформаційної бази та запровадження інструментів доступу шляхом розсекречування архівних фондів, створення довідкового апарату різних видів на різних носіях інформації сприяють дотриманню норм світової практики лібералізації доступу до архівних інформаційних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Боряк Г. Голосуючи «за» чи «проти» доступу до архівів спецслужб (за підсумками останнього десятиліття в Україні). *Архіви України*. 2004. № 3. С. 40–45.
2. Петерсон Г. М. Міжнародні правові питання архівної справи у цифрову епоху. *Архіви України*. 2004. № 3. С. 51–56.
3. Відкрита дискусія «Проблемні питання дотримання авторських та суміжних прав у діяльності державних архівів» / А. О. Алексєєнко, О. Я. Гаранін, Ю. С. Ковтанюк, О. В. Чижова. *Архіви України*. 2018. № 5–6. С. 210–219.
4. Новохатський К. Є. Шляхи вдосконалення нормативно-правової бази діяльності архівних установ. *Архіви України*. 2000. № 1/3. С. 3–8; Новохатський К. Є. Архівне законодавство України (1991–2001). *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство. Міжвід. зб. наук. праць. Вип. 5: Архіви – складова інформаційних ресурсів суспільства*. Київ, 2002. С. 67–74.
5. Новохатський К. Є. Проект нової редакції архівного закону. *Архіви України*. 2001. № 3. С. 15–25; Боряк Г., Новохатський К. Модерне архівне законодавство України. *Архіви України*. 2004. № 3. С. 4–10.
6. Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12?find=1&text=1996#w1> (дата звернення: 03.03.2024).
7. Про захист персональних даних: Закон України. Ст. 25, ч. 3. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17?find=1&text=репресивн#w1_1 (дата звернення: 03.03.2024).

Анотація. У дослідженні розглянуто правове регулювання доступу до документів національного архівного фонду та використання архівної інформації.

Ключові слова: архів, архівні документи, доступ до інформації.

УДК 004.08

Гуменюк Крістіна Володимирівна

(наук. керівник – д-р фіз.-мат. наук, професор Ніколюк П. К.)

Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У БОРОТЬБІ ЗІ ЗМІНОЮ КЛІМАТУ

Штучний інтелект (ШІ) набуває все більшої важливості в сучасному світі, особливо в контексті розв'язання глобальних проблем, як-от зміна клімату та збереження біологічного різноманіття. Потенціал ШІ для ефективного вирішення цих проблем базується на його здатності аналізувати величезні обсяги даних, прогнозувати та моделювати складні процеси, а також автоматизувати й оптимізувати рішення.